

Årsrapport 2001 Senter for samisk helseforskning

Senter for samisk helseforskning var en realitet fra 1. januar 2001 etter at det var avsatt midler til etablering og drift over kap. 701.21 over budsjettet til Sosial- og helsedepartementet. Senteret ble etablert med begrunnelse i behov for kunnskap og dokumentasjon om helsemessige forhold og levekår hos den samiske befolkningen jf. **NOU1996: Plan for helse-og sosialtjenester for den samiske befolkningen i Norge**. Bevilgningen for 2001 var på 2 millioner. Utfordringen fremover blir å arbeide for å få senteret på fast plass på statsbudsjettet. Eiliv Lund deltok på møte med daværende helseminister Tore Tønne i Karasjok i august hvor bl.a. den økonomiske situasjonen for senteret ble tatt opp i forhold til pålegg om å gjennomføre undersøkelser og utredningsarbeid for departementet.

Ledelse

Interimstyret har bestått av professor **Eiliv Lund**, leder, førsteamanuensis **Vigdis Stordahl**, lege **Ann Ragnhild Broderstad**, lege **Knut Johnsen**, adm.leder **Johnny Leo L. Jernsletten** og sykepleier **Inger Dagsvold**. Interimstyret har ledet arbeidet i forprosjektperioden og i etableringsperioden. Det faglige ansvaret har professor Eiliv Lund ivaretatt. Der har vært avholdt 6 møter i interimstyret i løpet av året. Nytt **fagråd** for senteret er under oppnevning

Stab

Prosjektleder fra forprosjektperioden (7. august - 31. desember 2000) ble engasjert videre inntil administrativt personell ble ansatt. Avdelingsleder **Ragnhild Vassvik Kalstad** ble tilsatt 1. juli. Lege **Valeria Marton** ble tilsatt i stipendiatstilling fra 1. september. I forbindelse med den planlagte helse- og levekårsundersøkelsen i samiske bosetningsområder ble det besluttet å lyse ut en prosjektmedarbeiderstilling. Stillingen besettes for 1 år med mulighet for forlengelse. Sykepleier **Anne Kirsten Anti** er innstilt til stillingen. Post.doc **Siv Kvernmo** er med en stilling på Institutt for samfunnsmedisin knyttet til Senter for samisk helseforskning. Professor **Eiliv Lund** har siden 10. september vært ansatt som faglig leder ved senteret i 30 % stilling. Professor **Asle Høgmo** er engasjert på timebasis ved senteret. I tillegg har vi hatt arbeidsgiveransvar for stipendiat **Anna Rita Spein** som hadde ekstern finansiering 8 mnd. Senteret finansierte de resterende 4 mnd. av året.

Stipendiater og rekruttering

I løpet av 2002 skal det utlyses 2 nye stipendiater. Ett knyttet til helse- og levekårsundersøkelsen og ett til temaet helsemessige konsekvenser av sosiale og strukturelle endringer i det samiske samfunnet. Den første stillingen finansierer senteret selv, mens den andre stillingen er etter søknad bevilget fra Universitetet i Tromsø, som en av to stillinger knyttet til samiske forskning.

Rekrutteringssituasjonen for vitenskapelige stillinger ved senteret har vist seg å være noe vanskelig både når det gjelder stipendiater og prof. II stillinger. Senteret har delt lokalisering av de ansatte mellom Karasjok og Tromsø.

Aktivitet

Mye av tiden det første driftsåret har gått med til etableringsoppgaver og rekrutteringsarbeid av medarbeidere og vitenskapelige ansatte. Vi har også kommet i gang med planleggingen av en helse- og levekårsundersøkelse i samiske bosetningsområder i Norge. Undersøkelsen skal gjøres i

samarbeid med Statens helseundersøkelser og Det nasjonale folkehelseinstituttet. Det er valgt ut 9 kommuner i Finnmark og 6 kommuner i Troms for gjennomføringen. Noen kommuner i Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag vil også bli tatt ut. Hele staben er involvert i dette arbeidet i tillegg til et par eksternt innhentede personer som sitter i arbeidsgruppen. Hoveddatainnsamlingen startet 1. Oktober 2002.

I november gjennomførte vi et 2-dagers oppstartseminar i Karasjok hvor senteret og de ansatte ble presentert. Her fikk vi også en oversikt over hva som er gjort og hva som er under planlegging når det gjelder samisk helseforskning i Skandinavia. Det etiske perspektivet knyttet til etnisitet og medisinsk forskning ble også belyst.

Avdelingsleder Kalstad og stipendiat Spein deltok sammen på Forth International Congress of Arctic Social Sciences (ICASS) i Quebec City i Canada i mai. Formålet var å presenterer senteret og skaffe internasjonale kontakter innen urfolksrelatert helseforskning.

ÅRSRAPPORT FOR POST.DOC SIV KVERNMO

1. Biografiske data:

Siv Kvernmo, post doc, Senter for samisk helseforskning, spesialist i barne- og ungdomspsykiatri. Bistilling som overlege i barne- og ungdomspsykiatri, BUP-Alta.

2. Undervisning og veiledning:

Undervisning av medisinerstudenter: Organkurs XVII- samfunnsmedisin: Samisk helsetjeneste.

Organkurs XIII- psykiatri: Transkulturell psykiatri

Undervisning av psykologistudenter: Obligatorisk kurs: Kultur og identitet

Obligatorisk psykiatrikurs for utdanningskandidater i psykiatri:

En rekke kurs for leger i spesialistutdanning psykiatri, helse og sosialarbeidere, lærere etc.

Veiledning av doktorgradsstipendiat Anna Rita Spein.

3. Forskning:

Ung i Nord: En longitudinell studie av sammenhengen mellom psykisk helse og kulturelle/etniske faktorer. Bearbeiding og publisering av data.

Validering av barne- og ungdomspsykiatriske instrumenter i klinisk praksis: HoNOSCA; Kiddie SADS;SDQ og YSR. Planlagt av undertegnede. Planlagt gjennomført ved BUP-Alta i samarbeid med Regionsenter Øst og Sør, Oslo. Innsamling av data fom mai 2001 tom. april 2003. Psykolog Per Erik Davidsen utfører undersøkelsen.

Selvmondsforsøk hos ungdom. Midler til stipendiatstilling innvilget fra Rådet for psykisk helse etter søknad fra undertegnede. Psykolog Anne Silviken starter i stipendiatstilling i juni d.å. Undertegnede er veileder.

Ung i Nord: Etnisitet, psykisk helse, antisosial adferd og bruk av rusmidler. Undertegnede har samlet inn data, men stipendiat Anna R. Spein bearbeider disse.

4. Publikasjoner og konferansebidrag:

Basic theoretical and methodological issues in research on persons with different cultural background. PFFT's forskningskonferanse, Karasjok, 28.03.-01.04.2001

Collective identities: Conceptualization, implications, and relation to personal identity; Ethnic identity and acculturation in indigenous adolescents.

SRIF (Society for Research in Adolescence, Ontario, Canada, 7.-11.05.2001

Ingen vitenskapelige publikasjoner dette året.

5. Verv

Medlem av styret for Helseforetaket- UNN

Medlem av undervisningsutvalget for Barnepsykiaterprosjektet, Helseregion V

Medlem av Sosial- og helsedepartementets granskningskommisjon vedrørende medisinsk forskning på mennesker uten deres samtykke

Varamedlem til styret for Rådet for psykisk helse

RAPPORT OM FAGLIG INNHOLD I ARBEIDET FRA 01.09. - 31.12.01 FOR STIPENDIAT VALERIA MARTON

Den ovennevnte perioden var brukt til planlegging av doktorgradsarbeidet og utarbeidelse av prosjektbeskrivelsen. En meget kort sammendrag av det planlagte prosjektet følger nedenfor. For øvrig har jeg deltatt regelmessig på faglige møter, seminarer og kollokvier knyttet til stipendiatprosjektet.

Kulturforståelsesperspektivet i det helsefaglige arbeidet vil stå sentralt i stipendiatprosjektet. Sett i lys av min medisinsk og antropologisk bakgrunn vil dette perspektivet omfatte flere viktige elementer som identitet, etnisk identitet, forståelse og oppfatning av helse og sykdom generelt, samt eventuelt arvelige tilstander spesielt. Tanken bak utviklingen av en bedre kulturforståelse er at vi som helsepersonell skal kunne være bedre i stand til å møte, å kommunisere med og ikke minst å "se" pasienter med en annen kulturell og/eller etnisk bakgrunn. Hovedfagsavhandlingen min i sosialantropologi med feltarbeid i Vassdalen omhandler den første halvdelen av dette perspektivet, nemlig den delen som har å gjøre med etnisk identitet. Her er hovedfokuset rettet på folks konstruering, håndtering og videreutvikling av sin samiske identitet. Hvordan gjøres den samiske identiteten relevant i samhandling i hverdagslivet, og hvilken betydning har den for folks selvforståelse?

Stipendiatprosjektet er planlagt som en fortsettelse av hovedfagsavhandlingen. Den vil således for det meste dreie seg om folks oppfatninger av helse generelt og arvelige sykdommer spesielt. Mine data til hovedfagsavhandlingen er hentet fra Vassdalen, et samisk område der forunderskningsprosessen har gått lenger enn mange andre steder. Her finnes en betydelig mengde feltdata som ikke ble brukt. Jeg planlegger å anvende disse i doktorgradsavhandlingen sammen med data fra planlagt feltarbeid i Nesseby kommune.

Ved hjelp av data om etnisitet og helse fra to områder med forskjellig grader av fornorskning, vil det kunne være mulig å foreta sammenligninger både mhp. etnisitet og helseaspekter. Jeg har i samråd med min hovedveileder valgt Nesseby som feltarbeidssted i stipendiatperioden. Nesseby egner seg bra på flere måter, blant annet fordi kommunen stort sett består av samiske innbyggere, hvorav de fleste behersker det norske språket. Det eksisterer flere samfunnsmessig og helsemessig viktige aktiviteter som for eksempel ved det lokale museet, helsesenteret og sykehjemmet. Kommunen er forholdsvis liten og oversiktlig hvilket er viktig i forhold til å få tilgang til feltet og å få kontakt med innbyggerne.

Data fra feltarbeider i to ganske forskjellige samiske områder vil kunne bidra til forskning som belyser mangfoldet i de samiske områdene, samt underbygge at samer ikke er en homogen gruppe. I tillegg vil slike arbeider kunne benyttes til begrepsavklaring i forhold til etnisitet i nordområdene.

ÅRSRAPPORT 2001 FOR STIPENDIAT ANNA RITA SPEIN

Faglig innhold 2001: tatt opp ved det medisinske doktorgradsstudiet ved UiTø (februar 2001). Har deltatt på to internasjonale konferanser; 1) ruskonferanse i Østerrike (posters presentasjon) samt ICAAS – urfolkskonferanse i Canada med muntlig presentasjon av egne forskningsresultater. Begge konferansene var primært eksternt finansiert gjennom midler fra Medisinsk forskning i Finnmark og Senter for samiske studier ved UiTø. Undertegnede mottok også økonomisk støtte fra Senter for samisk helseforskning for deltakelse på urfolkskonferansen i Canada. I vårsemestret 2001 har jeg hatt undervisning for medisinerstudenter (UiTø), sosionomer og barnevernspedagoger (Høgskolen i Alta), samt for barnevernspedagoger i videreutdanning i regi av NTHU (Trondheim). Artikkel I ble sendt til review til *Tobacco Control* ved påsketider 2001, og ble ikke antatt mai 2001. Etter bearbeidelse av artikkelen ble den sendt til *Ethnicity & Health* i september 2001. Høstsemesteret 2001 har gått med til å arbeide på Artikkel II, og deler av desember har gått med til å søke på eksterne midler for å få ferdigstilet prosjektet/doktorgradsarbeidet. I tillegg har undertegnede sittet i arbeidsgruppa for den samiske helseundersøkelsen.

Stipendiatperioden har i hovedsak blitt finansiert av Rådet for psykisk helse, Helse og rehabilitering.